

Kuva: Minna Birtamäki

TUOTTAVA MINKIN KASVATUS

Vuosikiertotiedote

Nro 1, joulukuu 2015

OSA I. JOULUKUU - PARITUS

MINKKIEN SIOITTAMINEN

Heti nahkonnan jälkeen siitokseen jätetyt minkit siirretään omiin häkkeihinsä, joissa ne on tarkoitus parittaa. Häkkipaikat määritellään jalostustavoitteita silmällä pitäen, toisin sanoen naaraille katsotaan jo valmiiksi linjat millä uroksilla ne on määrä parittaa. Urokset sijoitetaan yleensä yksi häkkisarjaa kohden tai siten, että viiden naarashäkkisarjan jälkeen on aina yksi uroshäkkisarja. On myös muita ratkaisuja, esim. kolmen sarjan välein on aina toisella puolella urosrivi ja sen ympärillä molemmin puolin naarat, joilla ne on määrä parittaa. Siitosurokset siirretään naaraiden väleihin vähän ennen paritusajan alkamista. Yhtä selkeää parasta ratkaisua ei ole, vaan ne muotoutuvat tarhoilla menetelmistä, jotka on koettu parhaiksi paritustyön toimivuuden kannalta.

SIITOSNAARAIDEN RUOKINTA

Siitoseläinten ruokinnan ja kunnostuksen merkitystä ei voi kyllin korostaa, sillä monissa tutkimuksissa sekä tarhaajien omissa kentäkokeissa oikeanlainen kunnostaminen on todettu avaimeksi parempaan pentutulokseen. Se miten kunnostamisessa onnistutaan ja miten se toteutetaan, vaihtelee tarhakoh-
taisesti paljon.

Suomen vaihtelevat ja ankaratkin talviolosuhteet antavat omat haasteensa kunnostamiseen, joten emme voi noudattaa lauhkeamman säävyöhykkeen Tanskan mallia ainakaan kaikilta osin. Tavoitteena on joka tapauksessa, että naarat ovat polttaneet ylimääräisen rasvan tammikuun loppuun mennessä, jolloin Suomen olosuhteissa saavutetaan 2-2½ kuntoluokka (Liite 1). Minkkinaaraiden optimaalinen kuntoluokka vaihtelee jonkin verran tilojen välillä.

Kun siitoseläimet on saatu tarhalla nahkonnan jälkeen omille paikoilleen hyvissä ajoin joulukuussa, aloitetaan naaraiden kuntoluokan optimointi / laihduttaminen vähitellen eläinten kuntoa tarkkaillen. Minkit ruokitaan joka päivä, koska paastopäivät nostavat rasvamaksan riskiä.

Kuntoluokan määrittely

Kuntoluokka on hyvä määritellä tarkastelemalla minkkejä kun ne ovat nousseet verkolle. Tavoitteena on saada naarat tammikuun loppuun mennessä kuntoluokkaan 2-2½, jolloin naaraiden takajalat ovat esillä vatsapuolelta niitä tarkasteltaessa. Päältä tarkasteltaessa ne ovat tasaisen hoikkia niin, että peräpää ei leveene etujaloista takapäähän (Liite 1).

Jotta päästään mahdollisimman hyvään lopputulokseen, on naaraita tarkasteltava ja merkittävä lihavammat yksilöt ruokinnan helpottamiseksi (myös liian laihat). Eläinten tarkastelu vain ruokintakoneen päältä ei pelkästään riitä, vaan lisäksi tehdään myös erillisiä kuntoluokkatarkastuksia noin viikon välein.

Minkkityyppien erot kunnostamisessa

Suomessa talven säät vaihtelevat suojasäistä ankariin pakkasiin. Tämä on huomioitava eläimiä kunnostettaessa. Myös minkkikannoissa on selviä eroja, jolloin esim. lyhytkarvaisten velvet-tyyppien laihtuminen tapahtuu nopeammin kuin vanhakantaisten suomalaisten pitempikarvaisten minkkien. Myös värityypeissä on eroa, esim. valkoiset laihtuvat hitaammin kuin mustat, eikä safiireja pidä laihduttaa aivan siinä määrin kuin mustia tai ruskeita värityyppiä.

Velvet-tyypit reagoivat ankariin talviolosuhteisiin ja laihtuvat ilman että niitä edes laihdutettaisiin. Huolimaton talviruokinta johtaa siihen, että naaraat saattavat mennä alikuntoon ja talven mittaan niitä menehtyy. On siis kontrolloitava eläinten kuntoa usein ja tarkasti, että näin ei pääsisi käymään. Parempi on edetä kunnostamisessa hitaammin kuin nopein askelin. Jos naaraat pääsevät laihtumaan liikaa talvella ja kovat pakkaset yllättävät, voi olla tarpeen ruokkia eläimet jopa kahdesti päivässä, jotta ne saavat syötäväksi riittävästi sulaa rehua. Kunnostuskauden rehuannos liikkuu 130-160 gramman välillä (Liite 2). Rehuannos painetaan verkon läpi pakkasilla tarvittaessa. Annosmäärä vaihtelee eläimen aineenvaihdunnan, eläinkannan, värityypin, säiden, kuivituksen ja rehun energiamäärän mukaan, joten yksilöity ruokinta on ehdoton edellytys. Tämä on myös huomioitava vanhoilla naarilla, joita on pidetty omassa pesissään vieroituksen jälkeen ja ruokittu kevyemmin.

Laihdutus tammikuun loppuun mennessä

Naaraiden laihdutus lopetetaan tammikuun loppuun mennessä. Tämän jälkeen helmikuussa kuntoluokka säilytetään ylläpitoruokinnalla, jolloin naaraat ovat hyvin liikkeessä ja aineenvaihdunta toimii. Pahin virhe on laihduttaa naaraita kovasti vielä helmikuun lopulla,

koska se saattaa haitata paritusta ja heijastua myös naaraan tiineys- ja imetyskuntoon. Helmikuun ruokinta on tasoittavaa ruokintaa, jolloin tehdään enää vain pientä hienosäätöä kunnossa. Tavoitteena on saada naaraat kuntoluokaltaan mahdollisimman tasakuntoisiksi, jolloin kunto on jo hiukan nouseva (kuntoluokkaan 2½).

Osa tarhaajista pitää kunnostuskaudella naaraita kiipeilyhäikeissä siten, että luokku ylähäkkiin on auki. Tätä voi suositellakin tai ainakin kokeilla. Naaraat saavat näin enemmän liikuntaa liikkeessaan häkkien välillä. Lopputulos voi siis olla myös pentutuloksen kannalta parempi, koska fyysinen kunto paranee. Liikunta myös parantaa ruokahalua, mikä on huomioitava. Kiipeilyhäkillä voidaan siis säädellä naaraiden kuntoa pitäen luokkua tarpeen tullen kiinni tai auki.

Kuva 1. Vasemmalla kuntoluokka 2 ja oikealla kuntoluokka 3.

Kiihdytysruokinta (flushing)

Kun talven kunnostuskausi on päättynyt helmikuun lopulla, pitäisi naaraiden olla tasakuntoisia kautta linjan. Siinä on onnistuttu, jos tavoiteltu kuntoluokka (2½) on saavutettu. Kunnostus on epäonnistunut, jos naaraiden kuntoluokka heittelee paljon. Siinä tapauksessa kiihdytysruokinnalla ei välttämättä saavuteta enää mitään etua.

Kiihdytysruokinnalla pyritään tavoittelemaan luonnon rytmiä, jolloin niukemman talviravinnon jälkeen on taas ravintoa paremmin saatavilla. Se on signaali naaraille siitä, että siitos on käsillä. Samalla sillä pyritään lisäämään irtoavien munasolujen määrää.

Jotta tämä tavoite saavutettaisiin, kiihdytysruokinnan tulisi olla tehokas ja suhteellisen lyhyt.

Tämä tarkoittaa sitä, että naaraita ruokitaan maaliskuun alusta noin viikon ajan paritukseen saakka vapaasti syöntikyvyn mukaan (Liite 2). Naaraita syötetään kaksi kertaa päivässä, jos ajanjaksolle sattuu kova pakkaskausi. Kiihdytysruokinnan tarkoituksena ei ole olla niin pitkä ja voimakas, että naaras alkaisi lihoa, mutta pieni kuntoluokan kohentuminen kuuluu asiaan. Tällöin lähestytään jo kuntoluokkaa 3. Voimakkaamman ruokinnan ansiosta naaraat ovat rauhallisempia, jolloin parituskin onnistuu paremmin. Tästä lähtien naaraan kuntoluokka ei saa kuitenkaan enää laskea.

Urosten ruokinta ja lopullinen karsinta

Urokset pyritään laihduttamaan hyvissä ajoin, mutta viimeistään tammikuun loppuun mennessä kuntoluokkaan 3. Liian rasvakerroksen vähentyminen erityisesti kivesten ympäriltä jo aikaisin talvella parantaa kivesten lämpöolosuhteita ja mahdollistaa hyvälaatuisen sperman tuottamisen. Lihavuus vähentää pariutumishalukkuutta ja niiden alta jää myös useammin tyhjiä naaraita. Tämän jälkeen urosten kunto pyritään säilyttämään ja se saa olla vähän nouseva paritusaikaan mennessä, koska paritus kuluttaa paljon energiaa. Liian laihoiksi uroksia ei pidä laihduttaa, koska se taas johtaa paritusaikana tappeluihin tai ”pakkoparituksiin”. On siis taas korostettava sitä, että Suomen olosuhteissa mennään kunnostuksessa kontrolloidusti sää edellä edeten pienin askelin niin, että ankarat pakkaset eivät pääse yllättämään. Päämääränä kuitenkin sopivan kuntoluokan omaavat urokset jo hyvissä ajoin ennen paritusaikaa.

Monet minkkitarhaajat tekevät vielä urosten ja naaraidenkin osalta karsintaa tammi-helmikuulla, tai päätöksiä siitä millä uroksilla ei tulla parittamaan. Karsintaa tehdään esim. sairastaneiden (esim. plasmasytoosi) osalta tai jos syönti on ollut heikkoa. Myös karvan laadun ja esim. puremavikaisten osalta voidaan vielä tehdä lopullista karsintaa. Kivesten tarkistus tulee tehdä ennen paritusta. Molemmat kivekset pitää olla paikallaan ja tasakokoiset.

REHU

Ruokinnassa siirrytään vähitellen joulukuun aikana kunnostuskauden energiatasoon. Nykyisellä velvetytysin minkillä siitoskauden rehun ei tarvitse olla totutun matalaenergistä, koska kuntoa säädellään annostuksella (1300-1350 kcal). Rehun hiilihydraateista tulevan energian määrä olisi hyvä olla alle 15 %. Tällöin kunnan säätely helpottuu ja kuolleisuus talvella on vähäisempää. Asia korostuu mitä kylmempi talvi on kyseessä. Koska siitosketutkin kunnostetaan pääsääntöisesti jo syksyllä, tämä ei liene ongelma syötettäessä samaa rehua sekä minkeille että ketuille.

ANNOSTELIJA

Annostelijan / yksilöruokkijan edut tulevat esille erityisesti siitoseläinten ruokinnassa, joten laitetta voi kyllä suositella. Kunnostaminen helpottuu, kun annoskoot ovat paremmin selvillä ja ruokinta on siten kontrolloidumpaa. Naaraiden kunnostamisessa on kuitenkin selviä yksilöllisiä eroja, joten annostelijaakin käytettäessä on ruokittava eläimiä, ei häkin kantta.

KUIVITUS

Minkki on herkkä kylmälle. Jo lämpötilan laskiessa alle +5 °C minkin elimistö pyrkii ylläpitämään ruumiinlämpöään (siniketulla n. -40 °C). Huonosti kuivitettu tai märkä pesä johtaa talvella ennen pitkää terveysongelmiin. Nykyisellä pitkälle jalostetulla velvetytysin minkillä hoidon toleranssi ei ole enää niin laaja kuin suomalaisella pitkäkarvaisella ”maatiaisminkillä”. Kylmä tuuli on minkille myrkyä, samoin kosteus, joka pääsee pesäkoppiin saakka. Ei siis voi kyllin korostaa sitä, että minkeillä tulee talvella olla kuiva, mahdollisimman vähän pölyävä ja homeeton kuivike ja sitä on oltava riittävästi. Hyviä kuivikkeita ovat esim. kauran ja vehnän olki, hieno / pehmeä heinä ja lastuvilla. Pohjalla voi olla eristekerroksena kutteria. Yleensä ei riitä, että kuiviketta laitetaan pelkästään pesäkopin päälle, vaan sitä täytyy talvella lisätä myös suoraan pesäkoppeihin.

Kun minkkejä kunnostetaan ja lämmittävä rasvakerros vähenee, kuivan pesän ja kuivikkeiden laatu ja määrä korostuvat. Pesäkopin reiälle asennettavat nk. tuulisuojat vähentävät viiman ja mahdollisen pyryn pääsyä pesäköppiin sekä estävät myös kuivikkeiden kulkeutumista juoksuhäkille, joten niitä voi suositella ainakin tarhoille, jotka ovat tuulelle alttiita.

VALON VAIKUTUS LISÄÄNTYMISEEN

Valolla on suuri merkitys minkkien siitosrytmiin. Tarhan pihavalot tai varjotalojen sekä hallien työvalot

voivat pitkin talven pimeitä päiviä ja jopa öitä palaessaan sekoittaa vaikutusalueellaan minkkien biologisen kellon. Tällöin kiima ei välttämättä noudata tavanomaista rytmiä. Yleisohje keinovalaistuksen osalta ennen siitoskautta on, että sen tulisi noudattaa normaalia päivärytmiä.

© Tapio Hernesniemi
turkistuotannon lehtori
Keski-Pohjanmaan aikuiskoulutus
Ajantasalla-hanke
tapio.hernesniemi@kpedu.fi

ELÄINTEN TERVEYS JA HYVINVOINTI TALVIKAUDEN AIKANA

Talvikaudella vain terveitä ja ensiluokkaisia eläimiä jätetään seuraavalle siitoskaudelle. Sairaats eläimet hoidetaan tai nahkotaan. Sairaiden eläinten pentutuloks on huono ja kuolleisuus kohoaa.

Minkeillä talvikautena ongelmia voivat aiheuttaa plasmasytoosi, haavat ja paiseet, rasvamaksa sekä satunnaiset ripulit. Plasmasytoosi tulee testata ennen siitoskautta kaikista siitoseläimistä ja siitokseen jätetään vain terveitä eläimiä. Plasmasytoosi-positiivinen tila voi myös pyytää ns. ryhmiteltyä vastausta laboratoriolta, jolloin siitokseen voidaan jättää vähiten sairaat minkit.

Nykyään yleinen FENP (naama-tassutulehdus) voi olla taustalla silloin, kun eläimillä esiintyy normaalia enemmän huonosti paranevia ihovaurioita tai paiseita. Erityistä huomiota tulee kiinnittää kuivikkeen laatuun ja puhtauteen.

Tikkuinen ja kova heinä tai olki voivat myös lisätä paiseita erityisesti harmailta värityypeillä. Paiseet ja haavat tulee hoitaa tai sairaat eläimet lopettaa ensi tilassa. Mikäli paranemista ei tapahdu muutamassa päivässä hoidon alkamisesta, eläin tulee lopettaa.

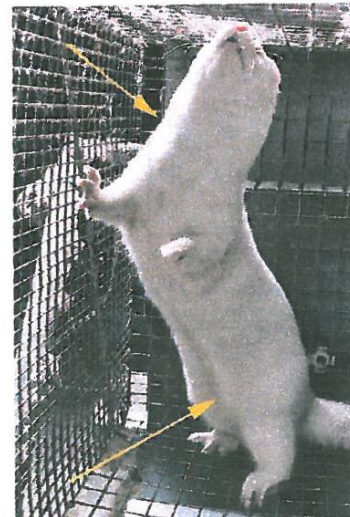
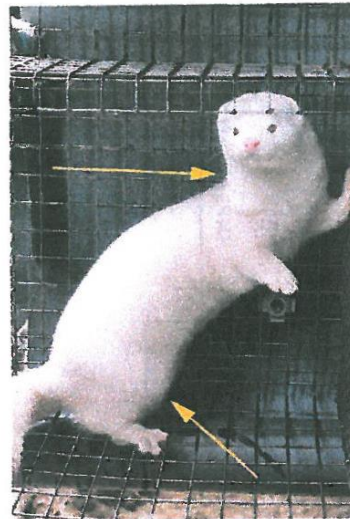
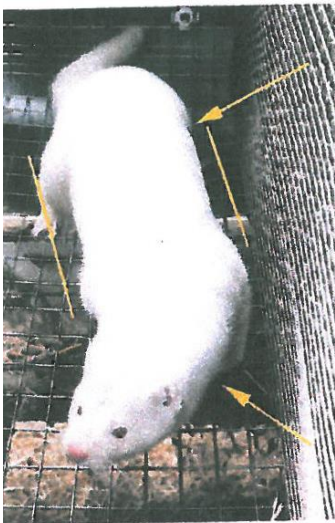
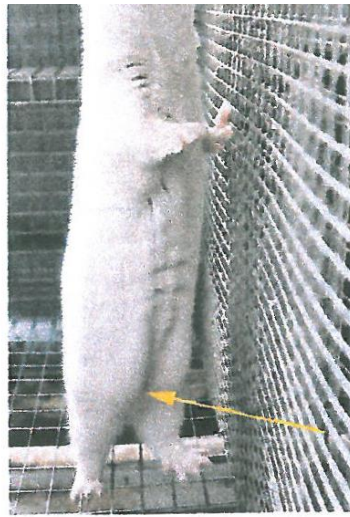
Rasvamaksa voi tulla eläimille syömättömyyden tai muun sairauden seurannaisena tai lautumisen ja rehun

koostumuksen aiheuttamana aineenvaihdunta-ongelmana. Usein suuret ja lihavat minkit kärsivät rasvamaksasta eniten ja kuolevat siihen. Eläinten syömättömyyteen tulee puuttua heti ja pyrkiä ylläpitämään ruokahalua talvikuukausien aikana. Ripulit rauhoittuvat useimmiten itsestään talvikaudella, mutta näytteitä on syytä ottaa ja hoitaa ne tarvittaessa. Myös maitohappobakteerivalmisteista voi olla apua ripulin hoidossa. Ripuli laihduttaa eläintä voimakkaasti, joten eläinten sairastuttua on pidettävä tarkasti huolta siitä, että ne eivät laihtu liikaa.

Eläinten viihtyvyys lisää hyvinvointia. Erilaiset virikkeet, kuten hylly parantavat eläinten hyvinvointia ja tarjoavat eläimille tekemistä. Tärkeää on huomioida, että käytettävissä olevien resurssien (tilan, virikkeiden yms.) poisto on eläimille stressaava kokemus, joka on huomioitava eläimiä hoidettaessa. Hylly tai makuuputki minkin häkissä parantaa emon hyvinvointia penikointi- ja imetyksikaudella, mikä kannattaa ottaa huomioon häkkiratkaisuja suunniteltaessa.

© Anna-Maria Moisander-Jylhä
eläinlääkäri
STKL ry.
anna-maria.moisander-jylha@profur.fi

Liite 1. Siitosminkkinaaraiden kuntoluokat (Kopenhagen Fur, kotisivut)

Kuntoluokka 2

Hoikka kaula, vähän pyöreä takapää. Lonkat vähän näkyvissä. Sivut samansuuntaiset. Kun naaras on noussut seisomaan, jalat näyttävät pitkiltä. Kauttaaltaan hoikka.

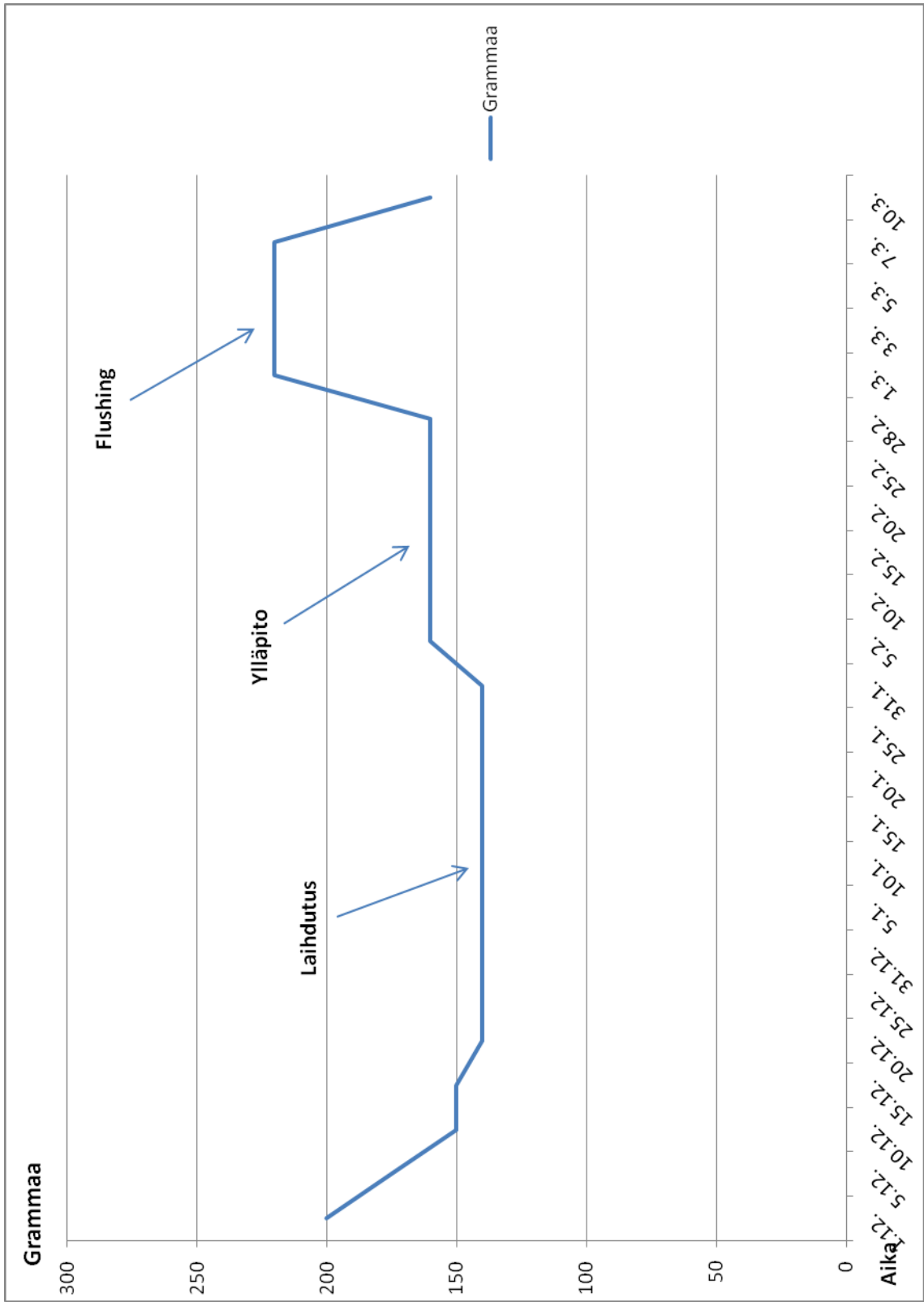
Kuntoluokka 3

Hoikahko kaula, pyöreä takapää. Vähän päärynän muotoinen takaosa. Rasvaa polven yläpuolella. Tyhjää takajalkojen välissä.

Kuntoluokka 4

Leveä niska. Pyöreä takapää. Selkeästi päärynän mallinen. Ei tyhjää takajalkojen välissä. Kun naaras nousee pystyyn, takajalat näyttävät lyhyiltä rasvakerroksen vuoksi.

Liite 2. Siitosnaaraiden ruokinta ennen paritusta.

Taulukon ruokintamäärät ovat ohjeellisia. Annosteluun vaikuttavat mm. rehun energiamäärä, eläinkanta, värityyppi, sääolot ja kuivitus.